

**Idéburna skolors riksförbunds remissvar på
Promemorian (U2021/03373) från Utbildningsdepartementet:
Professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare**

Idéburna skolors riksförbund (ISR) organiserar icke vinstutdelande fristående skolor och arbetar för att stärka möjligheterna för olika idéburna pedagogiska alternativ att bedriva förskola/skola inom det svenska utbildningsväsendet. ISR verkar för att försvara friskolereformens mångfaldssyfte och för en deltagande målstyrning där skolorna själva kan styra över hur verksamheten ska organiseras för att nå de nationella målen. På så vis främjas en reell pedagogisk mångfald, vilket är en förutsättning för en verklig valfrihet för elever och föräldrar.

Med idéburna skolor avses den definition som tagits fram av utredningen Idéburna aktörer i välfärden, SOU 2019:56

ISR:s remissvar:

ISR ställer sig bakom idén om ett samlat nationellt professionsprogram för lärare, förskollärare och rektorer liksom målet att identifiera skilda kompetensnivåer som går att knyta till särskilda ansvarsuppgifter i skolan. Att tydliggöra skillnader i ansvar och kompetens knutet till olika slags tjänster är nödvändigt bland annat för legitimiteten i karriärtjänstereformen.

Det förslag som nu presenteras rymmer dock problem och oklarheter som riskerar att få en rad oönskade konsekvenser.

ISR har två huvudsakliga invändningar mot förslaget:

För det första menar vi att det är ett misstag att inte låta professionsprogrammet i sin helhet bli en del av det akademiska systemet och i enlighet med Bolognatanken koppla ihop akademiska meriter med kvalificering för mer avancerade uppgifter i arbetslivet. Det är dock viktigt att ett sådant akademiskt professionsprogram utvecklas i samverkan mellan lärosätena, professionerna och huvudmännen.

Vår andra huvudinvändning gäller förslaget till meriteringssystem, som verkar alltför oklart och ogenomtänkt. Det föreslagna systemet kommer att kräva omfattande administrativa resurser. Förutom att det blir ekonomiskt kostsamt är risken stor för att det menligt kommer att påverka verksamheten på skolorna. Det finns anledning att befara att förslagen kan leda i en riktning som får långtgående konsekvenser bland annat för arbetsgivarens möjlighet att leda och fördela arbetet, och för huvudmannens möjlighet att ta sitt ansvar för förskolans och skolans kvalitet och utveckling samt barnens och elevernas behov.

Tillsammans med SKR och Friskolornas riksförbund har vi tidigare lämnat ett förslag på hur ett professionsprogram skulle kunna utformas för att ges möjlighet att fungera i praktiken

och dessutom ha hög legitimitet. I det förslaget byggs programmet upp runt tre spår som kan fungera som olika specialiseringsspår (ett didaktiskt, ett specialpedagogiskt och ett ledarskapsspår) för legitimerade lärare. Lärarnas kompetensutveckling är i vårt förslag förenad med en akademisk meritering och karriärtjänsterna knyts till formella examina (master för förstelärare och lic.-examen för lektorer).

Därigenom fungerar den meriteringsgrund som redan finns inom den högre utbildningen, och knyts till examina (magister/master, lic. och dr.) som meriteringsgrund för olika tjänster i skolan. På så sätt behöver ingen ny administrativ reglering göras och inga separata bedömningsstrukturer inrättas; Ett professionsprogram kan inrättas utan ytterligare administrativa påbyggnader och resurser kan istället koncentreras till att successivt bygga upp ett utbud och ett bättre system för kontinuerlig kompetensutveckling, till stärkt samverkan mellan lärosäten och huvudmän, till grundutbildning och kompetensutveckling såväl som till forskning och utveckling.

Även om delar av huvudmännens gemensamma förslag nu har byggts in i det nya förslaget till professionsprogram, så kvarstår den grundläggande idén om ett utveckla ett meriteringssystem vid sidan av det akademiska systemet.

Sammantaget menar ISR:

ISR tillstyrker att kompetensutveckling som möter behov som finns i stora delar av landet görs nationellt tillgängligt inom ramen för ett professionsprogram. Det är samtidigt viktigt med fortsatt tillgång till kompetensutveckling som möter behov och förutsättningar som har identifierats lokalt, till exempel utifrån det egna kvalitetsarbetet.

ISR tillstyrker att lärare, förskollärare och rektorer får bättre möjlighet att nå en magister- eller masterexamen som har relevans för yrket.

ISR tillstyrker lagförslaget på sid 10 (§34c): "Vid tillämpning av 34–34b§§ ska lärare och förskollärare utan legitimation som bedriver undervisning med stöd av 17 § jämföras med legitimerad lärare eller legitimerad förskollärare."

ISR avstyrker förslaget att införa ett nationellt meriteringssystem. ISR anser att förslaget i dagsläget är så outvecklat att det riskerar att leda till oöverskådliga konsekvenser.

ISR avstyrker en direkt koppling mellan meritering och arbetsuppgifter.

ISR avstyrker att koppla skyddade yrkestitlar till det föreslagna nationella meriteringssystemet.

ISR avstyrker förslaget med olika lång yrkestid för meritering beroende på vilka skolor läraren arbetar i.

ISR tillstyrker att ett rådgivande organ inrättas vid Skolverket, med representanter för lärare, förskollärare, rektorer, huvudmän och lärosäten, med uppdrag att ge råd om vilken kompetensutveckling som är lämplig att ge inom ramen för ett professionsprogram. Professionsrådets placering vid Skolverket bör dock begränsas till ett uppbyggnadsskede varefter ansvaret för professionsprogrammet bör ligga på lärosätena och rådet på något vis kopplas till dessa.

ISR avstyrker att de stora utvecklingsfrågorna avseende meritering som anges i promemorian överlämnas till rådet för vidare hantering.

Motiveringar

Den utredning (SOU 2018:17) som till stora delar ligger till grund för promemorians förslag utgår från en tanke om att utvecklingen av undervisningsskicklighet genomgår ett antal faser och att en beskrivning av dessa faser kan utgöra en grund för att beskriva olika kompetensnivåer vilka i sin tur kan knytas till t.ex. karriärtjänstereformen. En tjänst som till exempel förstalärare omfattar dock nya uppgifter vid sidan av undervisningen vilket kräver en annan kompetens än skicklighet i att undervisa. ISR menar att utredningen bygger på en olycklig sammanblandning mellan utvecklingen av skicklighet i yrkesutövandet och den kompetensutveckling som krävs för att ta på sig nya uppgifter. Denna sammanblandning finns kvar i det förslag som nu presenteras. Även om olika kompetensutvecklingsinsatser nu betonas starkare så kvarstår idén om att en meritering via ökad undervisningsskicklighet knyts till framförallt förstalärartjänsterna – medan den akademiska meriteringen knyts till lektorstjänsterna.

Det betyder också att den akademiska meriteringen begränsas till att vara forskningsförberedande. Möjligheter att nå masterexamina motiveras med att de ger tillträde till forskarutbildning – inte att de ger kunskaper och kompetens för mer kvalificerade yrkesuppgifter. I kontrast till det anser ISR att professionsprogrammet bör byggas upp med masterexamina som garanterar fördjupade och relevanta kunskaper i förhållande till olika specialiserade arbetsuppgifter i skolan. Att sådana masterprogram i stor utsträckning saknas idag är inget skäl till att inte utveckla dem. Det är dock viktigt att professionerna får ett stort inflytande över innehållet, vilket i sin tur förutsätter en större samverkan mellan lärosätena, skolans professioner och huvudmännen. Staten skulle kunna ge vissa lärosäten i uppdrag att i samverkan med professionsrådet bygga upp relevanta utbildningar inom de olika specialiseringsspåren. Beroende på lärarens grundutbildning är masterprogram ett- eller tvååriga. En stor del av dagens lärarlyftskurser borde kunna utvecklas och ingå i masterprogrammets första år. De självständiga arbeten som ingår i alla masterprogram borde med fördel kunna knytas till konkreta FoU-program på skolorna. När det gäller didaktikspåret föreslår vi att det upprättas särskilda spår för lärare som arbetar med alternativa pedagogiska uppläggningar så att möjligheter skapas såväl till fördjupade studier inom dessa inriktningar som kompetens för att bedriva forsknings- och utvecklingsarbete inom dessa.

Utvecklingen av ett nationellt professionsprogram är ett tillfälle att överbrygga den klyfta mellan skola och akademi som alltför länge präglat utvecklingen av skolan.

Ända sedan 1977 har glappet mellan den grundläggande lärarutbildningen och fortsatta akademiska studier varit ett problem. En rad olika system med 'överbryggande kurser' har prövats men inte fungerat. Fortfarande är risken stor att lärare som går olika kompetensutvecklande kurser inte får några högskolepoäng och därför inte meriterar sig akademiskt.

Lärares kompetensutveckling har i alltför stor utsträckning fått utvecklas vid sidan av en akademisk meritering. Detta har sannolikt bidragit till att fortsatta akademiska studier för

lärare och förskollärare inte har anpassats till dessa gruppers professionella frågor och uppgifter. Med det nya förslaget till professionsprogram tycks glappet mellan akademien och skolan accepteras som nödvändigt. Man tycks resonera som att det inte går att lita på att akademien ger några relevanta kunskaper utan enbart är en väg för att komma in på forskarutbildning. Konsekvensen blir dels att förslaget inte lyckas knyta de mer kvalificerade uppgifter som följer med en förstalärartjänst till en akademisk högre nivå – och dels att masterutbildningar för lärare inte knyts till de professionella uppgifterna. I förlängningen blir lärares yrkeskunskaper fortsatt fastlåsta som 'praktisk kunskap' istället för att sammanflätas med en teoretisk och forskningsinriktad akademisk utbildning och uppbyggnaden av en professionsspecifik kunskapsbas. Och forskningen kommer därigenom sannolikt att i stor utsträckning fortsätta vara irrelevant för skolan.

Om syftet är att stärka skolans professioner (ett syfte vi ställer oss bakom) så är det viktigt att professionsprogrammet utformas på ett sätt som stärker professionernas inflytande över innehållet i dessa utbildningar samtidigt som ansvaret läggs på lärosätena. Med tanke på att allt fler lärare nu genomgår forskarutbildning innebär det att tillgången på forskarutbildade lärare ökar och därmed också möjligheten att i större utsträckning binda ihop den akademiska utbildningen med professionens behov.

För Idéburna skolors riksförbund

Håkan Wiclander

Ordförande

Idéburna skolors riksförbund

Epost: info@ideburenskola.se

Hemsida: www.ideburenskola.se